

А. Л. ГЕРАСИМЕНКО

**ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ ДЕРЖАВИ:
ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ**

Аналізується природа та сутність зовнішньоекономічної політики як елемента економічної стратегії держави; визначено, що вона повинна бути спрямована насамперед на створення умов для зростання доходів українських підприємств та населення України, полегшення доступу на світові ринки та збільшення присутності українських товарів на українському ринку, але не за рахунок споживачів товарів, а через розвиток добросовісної конкуренції, сприяння підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників; підтверджено справедливості висновку про те, що головною функцією державної стратегії залишається знаходження компромісу між інтересами економічних суб'єктів і пріоритетами соціально-економічної стратегії держави.

Ключові слова: людина, виробництво, політика, економічна політика, зовнішня політика, культура, виховання.

Герасименко А. Л. Внешнеэкономическая стратегия государства: проблема определения

Анализируется природа и сущность внешнеэкономической политики как элемента экономической стратегии государства; определено, что она должна быть направлена прежде всего на создание условий для роста доходов украинских предприятий и населения Украины, облегчения доступа на мировые рынки и увеличение присутствия украинских товаров на украинском рынке, но не за счет потребителей товаров, а через развитие добросовестной конкуренции, содействие повышению конкурентоспособности отечественных производителей; подтверждена справедливость вывода о том, что главной функцией государственной стратегии остается нахождение компромисса между интересами экономических субъектов и приоритетами социально-экономической стратегии государства.

Ключевые слова: человек, производство, политика, экономическая политика, внешняя политика, культура, воспитание.

Gerasymenko A. Foreign policy states: the problem of

Nature and essence of foreign economic strategy policy as an element of economic strategy of the state were analyzed; it was defined that it should be first of all aimed at creation of conditions for income growth of Ukrainian enterprises and population, facilitation of access to world markets and increase of presence of Ukrainian goods on the Ukrainian market, but not at the expense of Ukrainian consumers, but through development of fair competition, facilitation the increasing of competitiveness of domestic manufacturers; author confirms the conclusion, that main function of the state strategy remains finding the compromise between the interests of economic actors and priorities of social and economic strategy of the state.

Key words: human, production, policy, economic policy, foreign policy, culture, upbringing.

Зовнішньоекономічна стратегія держави спрямовується на створення умов для співпраці та взаємодії країн у міжнародному економічному просторі. У сучасному світі будь-яка національна економіка є невід'ємним елементом міжнародної

економічної системи та перебуває у постійній взаємодії з рештою її елементів-країн. Якість зазначеної взаємодії дедалі більше залежить не від ресурсозабезпеченості країни, а від тієї діяльності, яка передбачає формування та реалізацію цілого механізму побудови відносин із зовнішнім світом. Під цим механізмом розуміється зовнішньоекономічна стратегія держави, розробка якої вимагає глибокого аналізу середовища її реалізації, внутрішніх можливостей економіки та основних структурних елементів, які визначають систему взаємодії країни зі світовим господарством¹.

Очевидно, що в умовах активізації процесів глобальних трансформацій державі слід взяти під особливий контроль вплив зовнішньоекономічних факторів світової економіки на економічні процеси в країні та сформулювати стратегію зовнішньоекономічної політики, яка сприятиме створенню умов для виходу нашої країни на траєкторію швидкого і сталого зростання².

Українські законодавці, економісти, політики та державні керівники нині відшукують шляхи та способи покращення економічної ситуації. Одним із генеральних напрямів розв'язання ситуації є розширення зовнішньоекономічних зв'язків України з іншими країнами світу, а особливо – з розвиненими, економічно потужними державами. Історичний досвід підказує, що добре налагоджені зовнішньоекономічні зв'язки завжди були засобом подолання кризових явищ, відродження та зміцнення власної економіки, однак протягом останніх років світове, зокрема європейське, співтовариство не поспішає прийняти нас у своє членство. Україна розвивається власноруч, самостійно відшукує нові вектори зовнішньоекономічного розвитку, але її успіхи в цьому напрямі незначні³.

Але в Україні існують істотні перешкоди для створення ефективної зовнішньоекономічної політики. Витіснення з українського ринку національних виробників, низька конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках, нездатність підприємств до ведення самостійних відтворювальних процесів, трудова міграція найбільш активної і сильної частини кадрового ресурсу, хронічний дефіцит державного бюджету й неможливість повноцінного фінансування програм розвитку – оцінка дії механізмів державного регулювання. Так, шлях до створення стабільних передумов для реалізації дієздатної державної зовнішньоекономічної політики України полягає у відновленні спроможності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до ведення самостійної легальної прибуткової діяльності, стратегічного планування власного розвитку. Економічна і зовнішньоекономічна політика держави повинна бути спрямована насамперед на створення умов для зростання доходів українських підприємств та населення України, полегшення доступу на світові ринки та збільшення присутності українських товарів на українському ринку, але не за рахунок споживачів товарів, а через розвиток добросовісної конкуренції, сприяння підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Водночас головною функцією державної стратегії залишається знаходження компромісу між інтересами економічних суб'єктів і пріоритетами, завданнями і напрямками соціально-економічної стратегії держави⁴.

Оскільки в Україні дотепер не розроблено дієздатної концепції формування зовнішньоекономічної політики, спрямованої на сприяння соціально-економічному розвитку, а позитивні тенденції мають скоріше спонтанний, залежний здебільшого від зовнішніх чинників, характер, – вкрай важливим є формування унікальної за своєю сутністю концепції, яка має стати визначальним стрижнем,

необхідним кожній незалежній державі, на основі якого будуються стратегія і тактика розвитку. Такі підходи мають визначати реальні орієнтири і пріоритети розвитку національного суспільства з урахуванням складних цивілізаційних змін, що відбуваються у світі. Рівень розвитку продуктивних сил повинен стати одним із вирішальних чинників, які сприятимуть насамперед підвищенню ефективності участі України у системі міжнародного поділу праці і міжнародному товарообміні. За кількісними характеристиками виробничого науково-технічного та інтелектуального потенціалу наша країна може бути гідним партнером у світогосподарських взаємовідносинах. За сприятливих умов цей потенціал дозволяє послідовно вирішувати завдання оптимізації її зовнішньоекономічних зв'язків. Розв'язання цього завдання сприяють такі об'єктивні чинники, як багаті природні ресурси, вигідне географічне положення нашої країни, наявність необхідної інфраструктури, що обслуговує зовнішньоекономічні зв'язки тощо.

Слід зауважити, що Україна потребує логічно-послідовного застосування основних моделей стратегії формування і реалізації зовнішньоекономічної політики: стратегія протекціонізму, основним завданням якої є захист національного виробництва з метою якнайшорішого підйому імпортозаміщуючих виробництв; стратегія конкурентоспроможності, основним завданням якої є посилення позицій національних виробників на внутрішньому ринку і розвиток потенційних можливостей виходу на зовнішні ринки; і зовнішньоекономічна інтеграційна стратегія, основним завданням якої є якнайповніше використання переваг процесу глобалізації та використання світових ресурсів і ринків для економічного розвитку держави і зростання добробуту населення країни. Причому стратегія протекціонізму полягає в захисті окремих галузей економіки від конкуренції закордонних виробників. Така стратегія створює тимчасові переваги на внутрішньому ринку і може стати підтримкою у створенні нових і відновленні діяльності старих підприємств. Основним недоліком такої стратегії є зниження конкурентного імунітету підприємств, сприяння корупції.

Крім того, центральним і домінуючим елементом зовнішньоекономічної стратегії є зовнішня торгівля – історично перша, традиційна та найбільш розвинута форма міжнародних економічних відносин. Вона відіграє роль найважливішої відтворювальної ланки у системі: виробництво, розподіл, обмін і споживання. Зовнішня торгівля пов'язує розподіл із споживанням, а отже, виробництво зі споживанням. Протягом тривалого часу міжнародна торгівля залишається однією з найбільш динамічних сфер міжнародної економіки. Водночас високі темпи розвитку світової торгівлі є рельєфним відображенням загальносвітових тенденцій посилення міжнародного поділу праці, спеціалізації і кооперації виробництва.

Україна, націлена на більш ефективне включення у систему міжнародного поділу праці й світового товарообміну в умовах глобалізації, потребує здійснення прогресивної структурної перебудови економіки і відповідного реформування її орієнтованого на експорт сектора. Експорт слід вважати головною статтею прибутку України на міжнародній арені. Те, що виробляється в державі, а потім успішно продається на міжнародних ринках, є основою розвитку її економіки. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку Україна має тісні зовнішньоекономічні зв'язки з більш ніж 100 країнами світу. Провідну роль у розвитку зовнішніх економічних зв'язків України відіграють країни близького зарубіжжя. Найважливішими торговельними партнерами України є Росія, Туркменія, Білорусь, Азербайджан, Литва, Казахстан та інші країни.

В умовах посилення вивозу капіталу і технологій участь країни у світовому господарстві не обмежується лише зовнішньою торгівлею. Порівняно новою формою міжнародних економічних відносин стала виробничо-інвестиційна діяльність, пов'язана із формуванням світових відтворювальних ядер, які є результатом винесення традиційного відтворювального процесу, основу якого складає виробництво, за межі національної економіки, що опосередковується явищем транснаціоналізації. Із вищесказаного випливає, що в сучасних умовах надзвичайної актуальності набуває активне підключення країни до міжнародної виробничо-інвестиційної діяльності, оскільки саме вона нині формує світовий баланс сил і забезпечує країні стратегічні переваги від участі у міжнародному поділі праці.

Сучасна зовнішньоекономічна політика України має бути спрямована на формування нового торговельного режиму з подальшою інтеграцією до світового економічного простору шляхом поступового і зваженого збільшення ступеня відкритості національної економіки. Насамперед передбачається: підтримка національних товаровиробників шляхом використання можливостей міжнародно-правового механізму захисту їх інтересів на світовому ринку; прискорення економічних реформ шляхом гармонізації економічного законодавства відповідно до світової системи торгівлі (ГАТТ/СОТ); зняття технічних бар'єрів у торгівлі з провідними країнами – членами СОТ (США, ЄС), розширення торгівлі з якими забезпечує надходження валюти, стимулює розвиток і технічне оновлення промисловості, сприяє поглибленню виробничої кооперації, забезпечує істотне збільшення іноземних інвестицій.

Одним з основоположних елементів зовнішньоекономічної стратегії є економічна інтеграція, яка відображає найбільш зрілі форми міжнародних економічних зв'язків. Формування регіональних міждержавних економічних об'єднань є характерною ознакою сучасного етапу глобалізації світового господарства. Країни, які не входять до об'єднань, знаходяться у менш сприятливих умовах, оскільки їхня конкурентоспроможність на світових товарних ринках падає. Поява на світовій арені ТНК та невинне зростання їхньої технологічної і фінансової потужностей об'єктивно спричинили необхідність врахування чинника транснаціоналізації господарських відносин під час розробки стратегії національного розвитку. «Транснаціоналізація, – зазначає з цього приводу Л.А. Мієрін, – істотно змінила політичну карту світу, виникло нове геополітичне поле, на якому національні економіки реалізують свої стратегічні цілі. Це поле має чітко окреслені міжнародні та економічні межі, які відображають національні інтереси, стратегічні альянси, інтеграційні та дезінтеграційні зрушення, контури економічних угруповань»⁵.

Незважаючи на неготовність української економіки до світової конкуренції, стратегічним напрямом була обрана європейська інтеграція. Імперативна необхідність участі України в міжнародних економічних процесах контрастує з впливом нерозв'язаних проблем в середині країни. Це накладає відбиток на конфігурацію зовнішньополітичних процесів в Україні, перегляд векторів зовнішньоекономічного співробітництва, трансформацію внутрішньої політики України з урахуванням викликів зовнішнього середовища. Така ситуація вимагає диференціації засобів ведення зовнішньоекономічної політики, перегляду традиційних інструментів державного регулювання, що виявляються малоефективними порівняно з інструментами, застосовуваними провідними світовими еко-

номіко-політичними центрами. Унаслідок цього виникає необхідність у синтезі різноспрямованих і різнорівневих засобів, конструкцій та механізмів у рамках цілісної інтегральної стратегічно орієнтованої концепції.

У цілому державна економічна політика повинна визначатися необхідністю забезпечення добробуту українського народу та посідання такого місця в світовому поділі праці, міжнародній торгівлі та фінансах, яке відповідало б її природним, трудовим та інтелектуальним ресурсам, сприяло реалізації потенціалу великої європейської держави. Здійснення національних економічних інтересів можливе за рахунок консолідації зусиль держави, суспільства, політичних партій і рухів, суб'єктів економічної діяльності, відсутність якої слід розглядати як найголовнішу із загроз національній безпеці України. На сучасному етапі реалізація економічних інтересів потребує в цілому насамперед зупинення подальшого руйнування економіки, досягнення економічної стабільності й переходу до фази економічного зростання⁶.

Все вищезазначене визначає необхідність пошуку нових підходів до розробки зовнішньоекономічної політики в бік інтеграції до світового господарства. Відтак зміна концепції самої зовнішньоекономічної стратегії повинна бути орієнтованою на те, щоб, враховуючи беззаперечну взаємозалежність національної економіки та міжнародного економічного простору, зуміти органічно увійти до міжнародного поділу праці та максимально використати переваги, які надає інтеграція до світового господарства. Зовнішньоекономічна стратегія держави повинна орієнтуватись на участь національної економіки у міжнародній виробничо-інвестиційній діяльності.

1. *Пасічна О. Ю.* Структурний підхід до формування зовнішньоекономічної стратегії держави в умовах глобалізації // Актуальні проблеми економіки: Наук.-економ. журнал. – 2009. – № 3. – С. 17. 2. *Борисенко О. П.* Стратегічні засади формування зовнішньоекономічної політики держави // Публічне управління: теорія та практика. – 2012. – № 2 (10). – С. 21. 3. *Стельмащук Н. А.* Перспективи зовнішньоекономічних зв'язків України в економічному світовому співтоваристві // Інноваційна економіка: науково-виробничий журнал. – 2012. – № 2 (28). – С. 302. 4. *Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів* / [Електронний ресурс]. Авт. упорядн.: О. А. Андрощук, І.Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920. 5. *Мизрін Л.А.* Безопасность хозяйствующих субъектов в условиях нестабильной среды. – СПб.: Изд-во С.-Петербург. гос. ун-та экономики и финансов, 1999. – С. 7. 6. *Єрмошенко М. М.* Національні економічні інтереси: Реалізація і захист // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – № 1-2. – С. 20.